

آثار و برکات صله رحم از منظر مذاهب اسلامی

مهدی علیزاده^۳

مسعود روشنی^۴

فاطمه روشنی^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۵

چکیده

صله رحم یکی از رفتارهای اجتماعی است. این رفتار نشان می‌دهد که زمانی که افراد تنها هستند، به دنبال برقراری ارتباط و صمیمیت با دیگران می‌گردند. این نیاز اساسی و یکی از سرمایه‌های گرانبها و الهی است که در تأمین سلامت فرد و جامعه تأثیرگذار است. این نیاز نشان می‌دهد که افراد به خویشاوندان خود اهمیت می‌دهند، که در آموزه‌های دینی به آن به عنوان صله رحم اشاره می‌شود. رعایت نزدیکی و توجه به خویشاوندان به طور طبیعی باعث رفع و رخداد بسیاری از مشکلات و دستیابی به سلامت جسمی و روحی می‌شود و برای دنیا و آخرت انسان سودمند و مثمرتر خواهد بود. احتمالاً تأثیرات مادی و معنوی بر صله رحم و رعایت خویشاوندان انسان وجود دارد که آموزه‌های دینی به آن توجه می‌کنند. حفظ هویت افراد، پیشگیری از جرایم اجتماعی و فقر اقتصادی، و رفع و دفع کینه و اختلافات اجتماعی از تأثیرات مهم صله رحم هستند و رعایت حقوق خویشاوندان به طور عمده توسط همدلی، مهربانی و یکپارچگی افراد خانواده انجام می‌شود. این امر مورد توجه پروردگار و تأثیرات و برکات معنوی دارد و نقص آن‌ها منجر به خسارات مادی و عقوبت‌های آخرتی

حکم فقهی تک‌خونی با اولاد با تأکید بر دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

^۳ دانش آموخته کارشناسی ارشد فقه مقارن و حقوق عمومی.

^۴ دانش آموخته سطح ۳ حوزه علمیه.

^۵ دانش آموخته کارشناسی علوم تربیتی.

خواهد شد. در این راستا، علاوه بر آنکه مذهب تشیع و منابع اصیل آن به این امر پرداخته‌اند، دیگر مذاهب اسلامی نیز، آثار و برکات آن را ذکر کرده‌اند.

کلیدواژگان: صله رحم، فقه، آثار، برکات، مذاهب اسلامی،

مقدمه

اگر خانواده مسلمان خانواده یک پارچه، هماهنگ، از درون استوار، از بیرون در روابط با دیگران خاصه خویشاوندان متحد بوده و در این راستا راه پاکی و آن چه اسلام تبیین نموده است را در پیش گیرند و در این مسیر همیار و پشتیبان هم باشند و با بهره مندی از اخلاق، فضیلت و پاکدامنی، عفت و عمل به دستوراتی مانند صله ارحام و محبت نسبت به خویشاوندان خود را به صفات نیکو مسلح نمایند جامعه‌ای ایده آل و آباد تشکیل خواهند داد. خویشاوندان کسانی هستند که با انسان دارای روابط نسبی و نژادی می‌باشند و این حلقه ارتباط استحکام بخش به حلقه ارتباط برادری دینی و موید برأخوت ایمانی است. اما بدون ارتباط با برادر دینی از ارزش و منزلت خاصی برخوردار نیست. در راستای یک پارچگی و استحکام ارکان خانوادگی، اسلام حقوق مشترکی را میان خویشاوندان مقرر نموده است که یکی از آنها صله ارحام می‌باشد. ما در این نوشتار به بررسی آثار صلحه ارحام از منظر مذاهب اسلامی پرداخته و آن را از منظر آیات و روایات تبیین می‌نماییم.

گفتار اول: آثار صله رحم در فقه مذاهب اسلامی

خداوند متعال انسان‌ها را به ارتباط با خویشاوندان و محبت نسبت به آنها دستور داده است، زیرا قطع ارتباط و عدم رفت و آمد با آنها زمینه نگرانی و دشمنی را در میان افراد خانواده فراهم می‌نماید، و سبب تفرقه و پراکندگی می‌شود و شرایطی را فراهم می‌نماید که به هیچ وجه با تفاهم و تعاون که اسلام خواهان آن است سازگاری نخواهد داشت. لذا در قرآن آیات متعددی در مورد صله ارحام آمده است که ما در این مجال به آیاتی که پیرامون آثار صله رحم سخن گفته است می‌پردازیم.

آثار فردی صله رحم

-خسودی خدا

حکم فقهی تک خونی باونکه با تکیه بر دیدگاه آیت الله خامنه‌ای

خداوند در سوره بقره آیه ۲۷ این گونه بیان می‌فرماید:

«الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ»

کسانی که پیمان خدا را پس از بستنش می‌شکنند، و آن چه را خداوند به پیوستن آن فرمان داده است، می‌گسلند و در زمین فساد می‌کنند، اینان زیانکارند.

خداوند در این آیه شریفه به سه نکته اساسی مردم را توجه می‌دهد که نتیجه شومی

را به بار خواهد آورد و آن سه عبارتند از:

-شکستن پیمان پس از قبول آن.

-گسستن از آن چه خدا فرمان پیوستن به آن را داده است.

-فساد در زمین.

مفسرین و فقیهان مذاهب اسلامی از جمله زمخشری، ابوحنیفه و شافعی در تفسیر این

آیه شریفه بر این دیدگاه هستند که منظور خداوند از جمله «يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ» گسستن

پیمان خویشاوندی و موالات مومنان است. (زمخشری، الکشاف: ج ۱، ص ۱۵۰) در نتیجه معنای

آیه شریفه این گونه است که: کسی که پیمان خدا را پس از قبول آن بشکند و پیمان

خویشاوندی را با خویشاوندان خود قطع کند و در زمین فساد نماید، چنین انسانی زیان کار

خواهد بود. و از رحمت الهی به دور و خداوند از وی ناخشنود می‌باشد. معنا و مفهوم این سخن

خدا را می‌توان این گونه دریافت نمود که کسی که به آن چه خدا فرمان وصل آن را داده

است عمل نماید او مورد رحمت و مغفرت الهی قرار گرفته و با عمل به این دستور الهی

رضایت و خشنودی خدا را برای خود فراهم نموده است. هم چنین خداوند در آیه اول از

سوره نساء انسان‌ها را نهی نموده است از گسستن پیوند خویشاوندی. که باز معنای آن این

است که گسستن خشم و غضب الهی را در پی داشته و پیوند آن‌ها موجب خشنودی خداوند

خواهد بود.

-تواضع و فروتنی

خداوند در آیه ۳۶ از سوره مبارکه نساء می فرماید:

«وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ
وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا»

و خدای را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید و به پدر و مادر نیکی کنید
و به یتیمان و بینوایان و همسایه خویشاوند و همسایه بیگانه و هم نشین و در راه مانده و ملک
یمینتان نیکی کنید، خدا کسی را که متکبر خودستا باشد، دوست نمی دارد.

منظور از «والدین» در آیه شریفه که مشخص می باشد، و منظور از «ذی الْقُرْبَى» هر
کسی است که با او رابطه خویشاوندی دارید می شود مانند: برادر، عمو، دایی، خاله، عمه
و دیگران می باشد. و منظور از «وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى» کسی است که در همسایگی به انسان
نزدیک تر است، و مراد از «وَالْجَارِ الْجُنُبِ» کسی است که همسایگی اش دورتر است. برخی
از مفسران نیز گفته اند منظور از «وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى» خویشاوندان همبیار هستند و منظور از
«وَالْجَارِ الْجُنُبِ» همسایگان بیگانه است. (زمخشری، تفسیر زمخشری: ج ۱، ص ۶۲۸) به هر
حال آیه شریفه دستور به احسان نسبت به اقشاری از جامعه داده است که این اقشار شامل پدر
و مادر و خویشاوندان نیز می شود و آن ها را به تصریح بیان داشته است و در نهایت می فرماید اگر
از این کار کسی سرباز بزند او متکبر خواهد بود و خداوند متکبران را دوست ندارد. معنا
و مفهوم آیه این گونه می باشد که هر کسی نسبت به والدین محبت کند و هم چنین نسبت به
هم نوعان نیازمند از جمله خویشاوندان و با آنان نشست و برخورد داشته باشد این نشانه تواضع
و فروتنی شخص می باشد. با این توصیف می توان این گونه استنباط نمود که صله رحم
مخصوصاً با خویشاوندانی که از نظر اقتصادی در مرحله پایین تری از انسان قرار دارند موجب
می گردد که انسان متواضع بار بیاید و این نتیجه صله رحم است که انسان را متواضع و فروتن
بار می آورد.

-امثال اوامر الهی

خداوند در سوره نحل آیه ۹۰ این گونه بیان می‌دارد:

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ
يَعْظُمُ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ»

به راستی خداوند به داد و نیکو کاری و بخشیدن به خویشاوندان فرمان می‌دهد و از

ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد به شما اندرز می‌دهد، باشد که پند پذیرید.

فقیهان از جمله فقیهان حنفیه و شافعی با استناد به آیه شریفه این گونه آورده‌اند: که

عدل و داد فرمان الهی است و واجب می‌باشد و احسان و نیکو کاری و بخشیدن به خویشاوندان

امری مستحب می‌باشد که در کنار واجب بیان شده است. خداوند فرمانش را وابسته به تحقق

هر دو نموده است. (زمخشری، تفسیر زمخشری: ج ۲، ص ۷۹۸؛ حسامی، فقه منهجی در

مذهب امام شافعی: ج ۲، ص ۶۵۱؛ قرضاوی، دیدگاه فقهی معاصر: ج ۱، ص ۶۰۰) نتیجه این

که اگر کسی به این گونه فرامین الهی عمل نماید امثال اوامر الهی را نموده است که نتیجه

و ثمره‌اش این می‌گردد که وی مصداق «واعبدالله» می‌گردد.

-پرداخت حق خویشاوندان

خداوند در سوره اسراء آیه ۲۶ این گونه می‌فرماید:

«وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا»

به خویشاوند حَقِّش را بده و بینوا و در راه مانده را به هیچ وجه تبذیر مکن.

در آیه شریفه خداوند پس از سفارش نیکی به پدر و مادر به نیکی کردن به دیگر

خویشاوندان توصیه می‌کند و از مومنان می‌خواهد که حق آنان را هم پرداخت کنند و حقشان

این است که اگر مانند پدر و مادر و فرزندان از محارم و در عین حال بینوا و عاجز از کسب

و کار باشند و شخص توانمند باشد، از منظر ابوحنیفه باید هزینه زندگی آن‌ها را فراهم کند، اما

شافعی معتقد است که فقط تامین نفقه پدر و مادر و فرزندان واجب است، اما اگر اموالی داشته باشند یا از محارم هم نباشند از قبیل پسر عمو، حقیقت این است که با خوشی پیوند آنان را پیوسته بدارد و به دیدار آنان برود و به نیکی با آنان رفتار نماید و به هنگام خوشی و ناخوشی با آنان معاشرت کند و با آنان همزیستی و الفت داشته باشد. (زمخشری، تفسیر زمخشری: ج ۲، ص ۸۳۹)

- رستگارشدن

خداوند در سوره روم آیه ۳۸ می فرماید:

«فَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأَوْلَتْكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»

پس به خویشاوند حقیقت را بده و حق بینوا و درمانده را، و این برای کسانی که خشنودی خداوند را می جویند بهتر است، ایشانند که رستگارند.

آن چه در مورد این آیه آمده است در آیه ۲۶ سوره اسراء نیز آمده است و ما به جهت تکرار از آوردن آن خود داری می کنیم. (زمخشری، تفسیر زمخشری: ج ۳، ص ۶۶۱) نتیجه این که از آثار صله رحم می توان فلاح و رستگار در دنیا و آخرت عنوان نمود. (حسامی، فقه منهجی در مذهب امام شافعی: ج ۲، ص ۶۵۱؛ قرضاوی، دیدگاه فقهی معاصر: ج ۱، ص ۶۰۰)

آن چه در این گفتار از آیات آمده است می توان از آن ها در باب آثار اجتماعی و هم چنین در دنیا و آخرت نیز استفاده نمود.

گفتار دوم: آثار صله رحم در احادیث مذاهب اسلامی

در این گفتار آثار صله رحم را از منظر مذاهب اسلامی بیان می داریم.

آثار فردی و دنیایی صله رحم

-روزی را زیاد می‌کند

رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرموده است: هر کس که می‌خواهد روزیش زیاد شود با خویشاوندان خود رفت و آمد داشته باشد. (زحیلی، فقه خانواده در جهان معاصر: ص ۲۷۱)

این یکی از آثار فردی و دنیایی است که می‌تواند برای انسان در بر داشته باشد که انسان با انجام این فریضه الهی می‌تواند به این اثر خدادادی دست یابد.

هم چنین ابوهریره می‌گوید: از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم شنیدم که فرمود: کسی که خوش دارد روزی وی زیاد شود و عمرش طولانی گردد باید صله رحم به جای آورد. (بخاری، صحیح بخاری: ترجمه انواری، ج ۶، ص ۴۹۲، ح ۵۹۸۵) علاوه بر آن شخصی به نام ابن شهاب می‌گوید: انس بن مالک به من خبر داد که رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند:

«من أحبّ أن يبسط له في رزقه وينسأ له في أثره فليصل رحمه» (همان، ح ۵۹۸۶)

کسی که دوست می‌دارد روزی او زیاد گردد و عمرش طولانی شود باید صله رحم را به جای آورد.

-عمر زیاد

اگر کسی به صله رحم توجه نموده و آن را به جای آورد خداوند عمر او را زیاد می‌کند. پیامبرگرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم در این رابطه می‌فرماید: هر کس می‌خواهد.... عمرش طولانی شود با خویشاوندان خود رفت و آمد داشته باشد. (زحیلی، فقه خانواده در جهان معاصر: ص ۲۷۱؛ بخاری، صحیح بخاری: ح ۵۹۸۵۵۹۸۶)

هم چنین انس بن مالک می‌گوید از رسول خدا صلی الله علیه وآله شنیدم که فرمودند: هر کس دوست دارد روزی اش زیاد و عمرش طولانی باشد باید صله رحم را رعایت

کند. در این زمینه فقیهان همه مذاهب اسلامی امامیه، حنفیه، شافعی، مالکی و حنبلی متفق هستند که صله رحم باعث طولانی شدن عمر و زیاد شدن روزی می گردد. (عویضه، فقه جامع بانوان: ص ۶۳۷؛ بخاری، صحیح بخاری: ح ۵۵۵۵)

- جلوگیری از مرگ نامطلوب

مرگ از جمله مخلوقات الهی است که گریبان همه انسان‌ها را خواهد گرفت و هیچ جنبنده‌ای نیست که بتواند از مرگ رهایی یابد، اما در نهایت مرگ‌های متفاوت است و آن چه باعث متفاوت بودن مرگ برای انسان می گردد اعمال و رفتاری است که از انسان سر می زند. یکی از اعمالی که نتیجه و اثر آن جلوگیری از مرگ بد می باشد صله ارحام می باشد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: صدقه و صله رحم عمر انسان را زیاد و از مرگ نامطلوب جلوگیری می کند. (زحیلی، فقه خانواده در جهان معاصر: ص ۲۷۱)

- مهربانی خدا

در حدیث قدسی آمده است: خداوند عزوجل فرمودند: من خداوند رحمانم و خود مهربانی و رحمت را آفریده‌ام و آن را از اسم خود برگرفته‌ام، هر کس با دیگران مهربانی ورزد و با خویشاوندانش در ارتباط باشد، من هم با او مهربان خواهم بود، و هر کس با آن‌ها قطع رابطه نماید، با او قطع رابطه می‌نمایم و بنیانش را برمی‌اندازم. (زحیلی، فقه خانواده در جهان معاصر: ص ۲۷۱؛ ابی داود، سنن ابی داود: ج ۲، ص ۱۰۰؛ ترمذی، سنن ترمذی: ج ۳، ص ۲۳۴)

- دریافت اجر مضاعف

بعضی از کارهای است که اگر از انسان سر بزند در نزد خداوند ارزش و اجر مضاعف دارد. از جمله آن کارها صله ارحام می‌باشد. که به قول معروف انسان با یک تیر دو نشان می‌زند و دو گونه ثواب دریافت می‌کند.

اسماء دختر ابوبکر نقل می‌کند که: روزی زن برده‌ای در زمان قریش که مشرک بود برای درخواست کمکی به نزد من آمد. من از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدم، آیا اجازه دارم با وی رفت و آمد و محبت نمایم؟ حضرت فرمودند: آری. هم چنین رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خدا اجر و پاداش صدقه و احسان به خویشاوندان را چندین برابر بیان فرموده است: صدقه به مستمندان یک چیز است، اما صدقه به خویشاوندان هم صدقه است و هم صله رحم. (ترمذی، سنن ترمذی: ج ۳، ص ۲۳۵؛ زحیلی، فقه خانواده در جهان معاصر: ص ۲۷۲)

-موجب اجابت دعا

یکی از خواص و آثار احسان به والدین را می‌توان اجبت دعا بیان داشت زیرا در روایات وارد شده است که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: روزی سه نفر به بیابان رفتند و در آن حال باران شدیدی شروع به باریدن گرفت. آن سه نفر برای نجات به کوهی پناه بردند. در دل کوه حفره‌ای بود که برای این که باران به آن‌ها نرسد به آن جا رفتند. در همین حال با رعد و برق آسمان، سنگی از بالای کوه جدا شده و به درون حفره آمده و راه بیرون آمدن آن سه را بست و آن‌ها در درون حفره گرفتار شدند. آنان با خود گفتند دیگر مرگ ما حتمی است. هر کدام برای نجات به فکر چاره‌ای افتادند، تا این که یکی از آن‌ها گفت بیاید و کارهایی را که برای خدا انجام داده‌ایم واسطه قرار دهیم شاید خداوند ما را به خاطر آن ببخشد. یکی از آن‌ها این گونه گفت: خدایا من پدر و مادر پیری دارم و بچه‌های کوچکی هم دارم، هر گاه می‌خواهم احسانی نمایم پدر و مادر خود را بر فرزندان خود مقدم می‌دارم و در یکی از روزها برای آن‌ها طعامی بردم که آن‌ها خوابیده بودند و من طعام را نگاه

داشتم و در کنار آن‌ها ایستادم تا شب به پایان رسید و آن‌ها بیدار شدند و من طعام را به آن‌ها دادم. خدایا اگر این عمل من در نزد تو ارزشمند است پس ما را از این گرفتاری رهایی بخش. در همین راستا مقداری از سنگ به امر الهی کنار رفت. بقیه افراد نیز کارهای خود را بیان کردند و در نتیجه آن سه نفر از مرگ حتمی به خاطر کارهایی که برای خدا انجام داده بودند نجات پیدا کردند. (بخاری، صحیح بخاری: ح ۵۵۴۴)

-امثال امر الهی

از جمله آثار صله رحم را می‌توان امثال اوامر الهی و در نتیجه خشنودی خداوند بیان کرد، زیرا پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم ما را امر فرموده است به «صلات، صدقه، عفاف و صله رحم»:

«يَأْمُرُنَا بِالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ وَالْعِفَافِ وَالصَّلَةِ» (بخاری، صحیح بخاری: ح ۵۵۴۹)

نتیجه این که به جا آوردن صله رحم و احسان به بستگان و خویشاوندان امثال اوامر الهی بوده و نتیجه آن این که خداوند از انسان راضی و خشنود بوده و مزد آن را به وی خواهد داد. لازم به ذکر است که شبیه به این روایت که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم سفارش نموده است به صله رحم، روایتی را ابن ماجه نقل می‌نماید که دلالت می‌کند بر امر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم به احسان به مادر. (ابن ماجه، سنن ابن ماجه: ح ۳۶۵۵).

-امثال امر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم

از جمله آثار صله رحم را می‌توان امثال امر رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم دانست، زیرا در روایت آمده است که ابن شهاب از عییدالله بن عبدالله روایت کرده است که عبدالله بن عباس به وی گفته است: ابوسفیان به وی گفت: هر قل بدنبال وی فرستاد و گفت: آن مرد (یعنی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم) به شما چه امر می‌کند؟ من به وی گفتم ایشان ما را به نماز، صدقه، پرهیزکاری و صله رحم امر می‌کند. (بخاری، صحیح بخاری: ترجمه

انواری، ج ۶، ص ۴۹۰) از این سخن استفاده می‌گردد کسی که صله رحم را به جا می‌آورد در حقیقت امثال امر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم را به جا آورده است. از آن جایی که آن چه در این قسمت بیان شد به نوعی می‌تواند آثار اجتماعی صله رحم نیز باشد ما از بیان آن‌ها در آثار اجتماعی خود داری می‌نماییم و به سراغ آثار اخروی صله رحم می‌رویم.

آثار آخروی صله رحم

بعضی از اعمال هستند که وقتی انسان انجام می‌دهد هم در دنیا نتیجه آن را خواهد دید و هم در آخرت. یکی از آن اعمال که هم جنبه دنیایی داشته و هم جنبه آخرتی صله رحم است. این عمل نیک هم در دنیا آثاری را برای انسان و زندگی او به بار می‌آورد و هم برای آخرت انسان توشه‌ای را فراهم می‌کند. در این مجال به آثار آخروی این عمل خدا پسندانه می‌پردازیم.

- وصل شدن با خدا

هر کس صله رحم را انجام دهد امتثال او امر الهی را انجام داده است در نتیجه با انجام این عمل مورد رضایت خدا خود را به خدا وصل نموده است. در این رابطه ابوهریره می‌گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: هنگامی که خداوند از آفرینش خلق فارق شد، صله رحم بلند شد و عرض کرد، این جا مقام پناه آوردن به تو است. پروردگارا! از دست قطع کننده صله رحم، خداوند فرمود: مگر به این راضی نمی‌شودی که هر کس تو را وصل کرد او را به خودم وصل کنم، و هر کس تو را قطع نماید او را قطع کنم؟ گفت: چرا پروردگارا؟ فرمود: پس چنین است (عویضه، فقه جامع بانوان: ص ۶۳۷).

- ورود به بهشت

بهشت خواستگاه همه مومنین است ولی باید توجه داشت که بهشت را بدون عمل به کسی ارزانی نمی‌کنند و برای بهشت باید بها پرداخت نمود، و بهای آن اعمالی است که انسان در دنیا انجام می‌دهد و یکی از آن‌ها صله ارحام می‌باشد. کسی که به این دستور عمل نماید پاداش وی بهشت خواهد بود و کسی که آن را قطع نماید بوی بهشت به مشام وی نخواهد رسید و داخل بهشت نمی‌شود. جیبرین مطعمی گوید: از رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم شنیدم که آن حضرت فرمودند: قطع کننده صله رحم داخل بهشت

نمی‌شود. (عویضه، فقه جامع بانوان: ص ۶۳۷) مفهوم این روایت رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم این است که هر کس قطع رحم ننماید و پیوند دوستی و صمیمیت را با خویشاوندان برقرار کند جایگاه وی در قیامت بهشت خواهد بود.

هم چنین در روایت وارد شده است که ابو ایوب می‌گوید: شخصی در حالی که پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم سوار بر مرکب بود مهار مرکب حضرت را گرفته و از ایشان سؤال کرد، یا رسول الله! از عملی به من خبر بده که مرا به بهشت درآورد. مردم گفتند: او را چه شده است؟ رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: او را نیازی است، سپس به وی فرمود: این که خدای را پرستی و برای وی شریک قائل نگردی، نماز را به پا داری، وزکات بدهی و صله رحم را بجا آوری، پس حال مهار شتر را رها کن (بخاری، صحیح بخاری: ترجمه انواری، ج ۶، ص ۴۹۱، ح ۵۹۸۳).

- شادمانی عرش

ابن عباس می‌گوید: صله رحم در عرش آویزان می‌باشد، چون کسی در قیامت به نزد وی آید که آن را پیوسته نموده باشد از او شادمان می‌شود و با او سخن می‌گوید، و اگر کسی به نزد وی آید در حالی که در دنیا آن را گسسته باشد با دیدن او در پرده فرو رود و با وی تکلم ننماید. (زمخشری، تفسیر زمخشری: ج ۱، ص ۵۷۴)

- رضایت پروردگار

یکی از آثار صله رحم را می‌توان رضایت پروردگان عنوان داشت زیرا پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم در این زمینه می‌فرماید:

«رِضَا الرَّبِّ فِي رِضَى الْوَالِدِ.....» (ترمذی، جامع ترمذی: کتاب البرِّ والصله: ح ۱۸۱۷)

رضایت خداوند در رضایت پدر است.

-رهایی از سكرات موت-

مرگ یکی از مخلوقات الهی است که انسان را از دنیا به داربقاء آخرت منتقل می‌کند و دارای لحظات سخت و وحشتناکی است که بعضی از کارها می‌تواند آن سختی‌ها را برای انسان در آن لحظات آسان نماید، از جمله آن‌ها صله ارحام می‌باشد. پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله وسلم در این رابطه می‌فرماید: صدقه و صله رحم عمر انسان را زیاد و از مرگ نامطلوب و سختی و مشکلات جان دادن جلوگیری می‌نماید. (زحیلی، فقه خانواده در جهان معاصر: ص ۲۷۱)

نکته قابل توجه در این رابطه این که صله رحم با خویشاوندان هم دین و کسائی که در دین باهم یکی هستند امری مطلوب و موجب اجر و پاداش الهی می‌گردد اما صله رحم با خویشاوندانی که در دین با انسان یکی نیستند هرچند مشرک باشند نیز امری مطلوب و پسندیده است زیرا چه بسا این امر موجب دعوت آنان به اسلام و خوش بین شدن آن‌ها به دستورات دین اسلام را در پی داشته باشد.

دیدگاه فقیهان مذاهب اسلامی در رابطه با آثار صله رحم

فقیهان مذاهب اسلامی از جمله فقیهان حنفی (قرضاوی، دیدگاه های فقهی معاصر: ص ۶۸۱) در توضیح «رَحِم» آورده‌اند که رَحِم بر نزدیکان اطلاق می‌گردد و آنان کسائی هستند که در بین ایشان و انسان نسبتی یافت می‌شود، و در این رابطه فرقی نمی‌کند که از آن‌ها ارث می‌برد یا نمی‌برد، و هم چنین فرقی نیست در این که ذی محرم باشند یا نباشند. هم چنین آنان در مورد صله رحم این گونه آورده‌اند که صله رحم:

«تارة تكون بالمال، وتارة بالخدمة، وتارة بالزيارة، وتارة بالسلام وتارة بطلاقة الوجه، وتارة بالنصح، وتارة برد الظلم، وتارة بالعفو والصفح وغير ذلك من أنواع الصلة على حسب القدرة والحاجة والمصلحة» (ابن اثیر جزری، النهاية فی غریب الحدیث والاثار: ج ۵، صص

(۱۹۱-۱۹۲)

هم چنین فقیهان مذاهب اهل سنت از جمله ابن اثیر شافعی در مورد اهمیت صله رحم می‌گویند: صله رحم از اعظم واجبات و از افضل طاعات می‌باشد با این توضیح در رابطه با رحم در این مجال آثار صله رحم را از منظر فقیهان مذاهب اسلامی تبیین می‌نماییم:

-موجب دخول در بهشت می‌گردد

فقیهان حنفی و شافعی در کتب فقهی خود از جمله «الفقه الحنفی» و «فقه منهجی در مذهب امام شافعی» با استناد به روایت ابوایوب انصاری که می‌گوید: شخصی از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم این گونه سؤال کرد: مرا خبر ده از عملی که مرا به سوی بهشت رهنمون می‌سازد! پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم در جواب وی فرمودند: «تعبدا لله ولا تشرك به شیئا، وتقیم الصلاة وتؤتی الزکاة وتصل الرحم» (بخاری، صحیح بخاری: ج ۷، ص ۹۵، ح ۵۹۸۳، (۷/۹۵)، برقم ۵۹۸۳؛ طهماز، الفقه الحنفی فی ثوبه الجدید: ج ۶، ص ۳۹۸، حسامی، فقه منهجی در مذهب امام شافعی: ج ۲، ص ۳۰۰)

خدا را عبادت کن وبا او چیزی را شریک قرار نده، و نماز را بر پا دار، و زکات را پرداز و صله رحم را به جا آور.

از این روایت استفاده نموده‌اند مبنی بر این که صله رحم موجب دخول در بهشت در قیامت می‌گردد.

هم چنین از روایت عبدالله بن سلام که در همه مسانید اهل سنت آمده و مورد توجه همه فقیهان اهل سنت است آمده است که وی می‌گوید: رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند:

«أیها الناس، أفشوا السلام، وأطعموا الطعام، وصلوا الأرحام، وصلوا باللیل والناس نیام، تدخلوا الجنة بسلام» (ابن ماجه، سنن ابن ماجه: کتاب الأطمعة: باب إطعام الطعام، ح ۳۲۵؛ ترمذی، سنن ترمذی: کتاب صفة القيامة: ح ۲۴۸۵، أحمد، مسند احمد: ج ۱، ص ۱۶۵)

پیامبر خدا در این روایت نتیجه چند عمل را بهشت می‌داند که عبارتند از:

-بلند سلام کردن.

-طعام دادن.

-صله ارحام.

-نماز شب.

فقیهان همه مذاهب اهل سنت با توجه به این که این روایت در همه مسانید آمده است استناد نموده‌اند که یکی از اعمالی که موجب دخول انسان در بهشت می‌شود صله رحم می‌باشد.

-رزق را زیاد و عمر را طولانی

فقیهان مذاهب اسلامی از جمله فقیهان حنفی با استناد به کتاب و سنت آثاری را برای انجام صله رحم بر شمرده‌اند که از جمله آن‌ها این که صله رحم باعث طولانی شدن عمر می‌باشد. آنان برای اثبات این مدعای خود به روایاتی استناد نموده‌اند که عبارتند از:

ابوهریره می‌گوید: از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم شنیدم که فرمودند:

«من سرّه ان یبسط له فی رزقه وأن ینسا له فی اثره فلیصل رحمه» (طهماز، الفقه

الحنفی فی توبه الجدید: ج ۶، ص ۳۹۸)

کسی که می‌خواهد خداوند رزق او را زیاد کند و عمر او را طولانی پس باید صله

رحم به جا آورد

ترمذی این حدیث را حسن دانسته و به نحوی دیگر این روایت را ذکر کرده است

و آن این که:

«إنّ صلة الرحم محبّة فی الالهل، مثرأه فی المال، منسأه فی الاثر»

همانا صله رحم باعث محبت در خانواده و زیاد شدن و برکت در مال و طولانی شدن

عمر می‌گردد.

در شرح این روایت این گونه آورده است که منظور از «فی اثره» یعنی در اجلش و اثر را به معنای اجل گرفته است. در پایان این گونه نتیجه گیری کرده است که صله رحم سببی برای توفیق در طاعت و نگهداری از معصیت می‌باشد. (طهماز، الفقه الحنفی فی ثوبه الجدید: ج ۶، ص ۳۹۹)

طهماز از فقیهان حنفی در ادامه این گونه آورده است که جزا از جنس عمل است. پس کسی که صله رحم انجام می‌دهد خداوند به خاطر این عمل نیک وی او را به عالی‌ترین عمر می‌رساند و کسی که صله رحم را قطع کند عمر اضافی را از وی قطع می‌کند. (طهماز، الفقه الحنفی فی ثوبه الجدید: ج ۶، ص ۴۰۰)

أنس بن مالک می‌گوید از پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم شنیدم که فرمودند: «من أحب أن يبسط له في رزقه، وينسأ له في أثره فليصل رحمه» (احمد، مسند الإمام أحمد: ج ۶، ص ۱۵۹؛ ابن حجر عسقلانی، فتح الباری شرح صحیح البخاری: ج ۱۰، ص ۴۱۵، ح ۵۱۹)

فقیهان در توضیح روایت آورده‌اند: منظور از «یبسط له فی رزقه» یعنی توسعه آن و زیاد شدن آن، و مراد از «ینسأ له فی اثره» یعنی اجل او را به تاخیر می‌اندازد. پس با توجه به این روایت در می‌یابیم که یکی از آثار صله رحم وسعت رزق و روزی انسان می‌باشد، هم چنین صله رحم باعث تاخیر در اجل و مرگ انسان می‌شود. (ابن حجر عسقلانی، فتح الباری شرح صحیح البخاری: ج ۱۰، ص ۴۱۵، ح ۵۱۹)

هم چنین ابی هریره می‌گوید: پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: «صلة الرحم محبة في الأهل، مثراة في المال، منسأة في الأثر» (ترمذی، سنن ترمذی: ج ۴، ص ۳۵۱؛ احمد، مسند الإمام أحمد: ج ۲، ص ۳۷۴)

ترمذی در شرح این روایت می‌گوید: منظور از «منسأة في الأثر»، یعنی عمر را زیاد می‌کند (ترمذی، سنن ترمذی: ج ۴، ص ۳۵۱)

- غرق در نعمت الهی

فقیهان مذهب مالکی نیز مانند دیگر فقیهان مذاهب اسلامی صله رحم را امر مطلوب و پسندیده دانسته و در راین راستا به روایاتی تمسک جسته‌اند از جمله این که: ابن حیان در روایتی که آن را صحیح دانسته از معاذ بن جبل نقل می‌کند و می‌گوید: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: محبت من برای دیدار کنندگانی که به خاطر من باهم دیدار می‌کنند تحقق یافته است. هم چنین طبرانی می‌گوید: کسی که به دیدار برادر مومنش می‌رود تا برگردد غرق در نعمت الهی است. (مسلم، فتح الباری: ج ۱۰، ص ۴۹۹؛ رساله توضیح المسائل در فقه شافعی: ص ۲۰۰)

- صله رحم جهاد فی سبیل الله

ابن عساکر محدث بزرگ شافعی در یک روایتی که آن را از انس نقل می‌نماید و ایشان از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که حضرت فرمودند: جهاد فقط آن نیست که مردی با شمشیر خود به جنگ با دشمن رفته و با آنان به مبارزه برود، بلکه جهاد آن است که انسان نسبت به والدین خود و فرزندان احسان کند و کسی که این گونه باشد در آن حال در حال جهاد می‌باشد و کسی هم که نفس خود را از دیگران بی‌نیاز کند او نیز جهاد در راه خدا نموده است. (هندی، کنز العمال: ج ۱۶، ص ۲۵۴، ح ۴۵۴۹۴) فقیهان شافعی و حنفی این گونه استنباط نموده‌اند که احسان و صله رحم و کنترل نفس را از خواستن از دیگران را نوعی جهاد در راه خدا دانسته و از آن تعبیر به جهاد نموده‌اند. (عاشور، فقه آسان: ص ۶۶۷)

- امتثال اوامر الهی

فقیهان شافعی با استناد به آیات و روایات این گونه تبیین نموده‌اند که یکی از آثار صله رحم امتثال امر الهی است که نتیجه آن خشنودی خداوند از انسان می‌شود. در این راستا استناد نموده‌اند به آیه ۱۵ از سوره لقمان که خداوند در آن می‌فرماید:

«وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا»

با ایشان در دنیا به طور شایسته‌ای رفتار کن.

هم چنین استناد نموده‌اند بر آیه ۲۳ از سوره اسراء که خداوند می‌فرماید:

«وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا»

و پروردگارت فرمان داده است که جز او را نپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید»

هم چنین آنان استناد نموده‌اند به آیه ۲۱۵ از سوره بقره و خدا در این آیه شریفه

درباره صله رحم می‌فرماید:

«يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ

وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ»

فقیهان این گونه می‌گویند که کسی که به والدین خود احسان نماید، بر اساس این

آیات امتثال او امر الهی نموده است و کسی که دستورات الهی را انجام دهد خداوند از وی

خشنود خواهد بود. (حسامی، فقه منهجی در مذهب امام شافعی: ج ۲، ص ۱۸۹؛ قرضاوی،

دیدگاه ای فقهی معاصر: ج ۱، صص ۶۸۵-۶۸۶)

-خشنودی خدا-

وقتی انسان به واجبی از واجبات الهی جامه عمل پوشاند نتیجه آن نتیجه آن قرب

مقام و خشنودی خداوند سبحان از عامل آن عمل می‌باشد. ابوداود می‌گوید: کلیب بن منفعه

از جد خود نقل می‌نماید که به نزد پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم رفت و از آن حضرت

سؤال کرد: ای رسول خدا! به چه کسانی انفاق کنم؟ حضرت در پاسخ فرمودند:

«أُمُّكَ وَأَبَاكَ وَأَخْتُكَ وَأَخَاكَ وَمَوْلَاكَ الَّذِي يَلِي ذَاكَ حَقٌّ وَاجِبٌ وَرَحِمٌ»

مَوْصُولَةٌ» (ابی داود، سنن ابی داود: ح ۵۱۴۰؛ فقه منهجی در مذهب امام شافعی: ج ۲، ص

(۱۹۰)

مادرت و پدرت و خواهرت و برادرت و به دنبال آن‌ها مولایت (توضیح این که: لفظ مولی، مشترک لغوی است به دو معنی: ۱ برده ای که شخصی او را آزاد کرده است ۲ به معنی شخص ازاد کننده است) و این حقّی واجب و انجام صله رحم است. نتیجه این که انسان وقتی به واجبی عمل نماید و حق واجبی را ادا کند خداوند از وی راضی و خشنود می‌گردد، و وقتی خداوند از کسی راضی باشد به وی در مقابل عملی که انجام داده است پاداش نیک عطا می‌کند.

-بهترین عمل-

هر کسی صله رحم را به جای آورد بهترین عمل بعد از ایمان به خدا را بجای آورده است. در این رابطه در روایت وارد شده است که مردی از قبیله خثعم خدمت پیامبر خدا رسید و از آن حضرت سؤال نمود آیا گمان می‌کنی که تو رسول خدایی؟! رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به وی فرمودند: بلی. پس از آن حضرت سؤال کرد: کدام یک از اعمال در نزد خدا بهتر است؟ حضرت فرمودند: «الایمان بالله»، باز آن مرد سؤال کرد: یا رسول الله! ثم مه؟ حضرت فرمود: «صله الرحم»، سپس سؤال کرد یا رسول الله ثم مه؟ حضرت باز پاسخ داد: «الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر»، باز از آن حضرت سؤال کرد: یا رسول الله! أي الأعمال أبغض إلی الله؟ حضرت در جواب وی فرمود: «الإشراک بالله»، باز سؤال کرد: یا رسول الله! ثم مه؟ حضرت فرمودند: «ثم قطیعة الرحم» هم چنین سؤال کرد: یا رسول الله! ثم مه؟ حضرت فرمودند: «الأمر بالمنکر والنهی عن المعروف». (ابویعلی، مسند ابویعلی: ح ۶۸۳۹؛ منذری، الترغیب والترهیب من الحدیث الشریف: ج ۳، ص ۳۰۵)

رسول خدا در این روایت چند عمل را جزء بهترین اعمال دانسته است که عبارتند

از:

-ایمان به خدا.

-صله رحم.

- امر به معروف ونهی از منکر.

هم چنین آن چند عمل را مبعوض درگاه الهی دانسته‌اند که عبارتند از:

- شرک به خدا.

- قطع رحم.

- ترک امر به معروف ونهی از منکر.

پس ایمان به خدا وصله رحم و امر به معروف ونهی از منکر جزء اعمالی است که در نزد خداوند بسیار ارزشمند است و ترک این اعمال از مبعوض‌ترین اعمال در نزد خدا می‌باشد. فقیهان حنفی مانند ابویعلی همان گونه که روایت بیان شد بر اساس روایت فوق آن را از آثار صله رحم بر شمرده‌اند.

- از صفات مومنین به خدا وروز قیامت

از جمله آثار صله رحم را با توجه به آن چه فقیهان تبیین نموده‌اند می‌توان این گونه بیان کرد که هر کس صله رحم بجا می‌آورد این عمل وی بیان گر ایمان شخص به خدا وروز قیامت است. برای این سخن وادعا فقیهان استناد نموده‌اند به روایتی که ابوهریره از پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم نقل نموده است و آن روایت این که پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند:

«من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه، ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليصل رحمه، ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت» (بخاری، صحیح بخاری: کتاب الادب: باب اکرام الضیف، ج ۷، ص ۹۸، ح ۶۱۳۸)

پیامبر خدا در این روایت که از ناحیه ایشان نقل شده است چند صفت را از صفات

مومنین به خدا وروز قیامت بر شمرده است که عبارتند از:

هر کس ایمان به خدا وروز قیامت دارد پس میهمان خود را اکرام می‌نماید.

هر کسی ایمان به خدا وروز قیامت دارد پس صله رحم را به جا می‌آورد.

هر کس ایمان به خدا و روز قیامت دارد یا در هنگام سخن سخن نیک می گوید و یا و یا این که ساکت می ماند.

با توجه به این روایت صله رحم اثرش این است که عامل به آن از مومنین به خدا و روز قیامت محسوب می گردد.

- نشانه عقل سلیم

علمای مذاهب از جمله ابن کثیر به جا آوردن صله رحم را از صفات و نشانه عقل سلیم دانسته اند، و در این رابطه استناد نموده اند به آیات نورانی قرآن کریم. از جمله آیاتی که بدان استناد نموده اند، آیات ۱۹-۲۱ از سوره رعد می باشد که خدا می فرماید:

«أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ، الَّذِينَ يُوقُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ، وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ»

آیا آن که می داند آن چه از پروردگارت بر تو نازل شده است حق است همانند کوردل است؟ تنها خردمندان متذکر می شوند. همانان که به عهد خدا وفا کنند و پیمان را نشکنند، و آنان که به آن چه به پیوندش فرمان داده پایبندند و از پروردگارشان و از بدی حساب بیم دارند.

ابن کثیر از علما و مفسرین اهل سنت در ذیل آیه شریفه آورده است: منظور از «وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ» من صلة الأرحام والإحسان إليهم، وإلى الفقراء والمحاويج، وبذل المعروف. (ابن کثیر، تفسیر القرآن العظیم: ص ۷۰۵)

با این بیان هر کس صله رحم را به جای آورد دارای عقل سلیم می باشد زیرا به آیات نورانی قرآن و روایاتی که در این زمینه بیان شده است عمل نموده است و این خود دلالت بر سلیم بودن عقول انسان دارد از منظر دین و از جمله دستورات دین انجام صله رحم است که انسان با عمل نمودن به آن در این ردیف سلیم بودن عقول قرار می گیرد.

- صدقه بر خویشاوندان

علمای مذاهب اسلامی از جمله حنبلی و حنفی و شافعی انجام صله رحم را نوعی صدقه بر خویشاوندان دانسته‌اند. دودر این رابطه به روایتی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم استناد نموده‌اند، و آن روایت این که:

سلیمان بن عامر الضببی می‌گوید، پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

«الصدقة على المسكين صدقة، والصدقة على ذی الرحم اثنتان: صدقة، وصلة» (حنبل،

مسند احمد بن حنبل: ج ۲، ص ۱۸، ۱۷، ح ۲۱۴؛ ترمذی، سنن ترمذی: کتاب الزکاة: ج ۳، ص ۳۸، ح ۶۵۸)

در این روایت صدقه بر مسکین را فقط صدقه دانسته در حالی که صدقه بر خویشاوندان را هم صدقه دانسته و هم صله رحم.

هم چنین در روایات دیگری که در این زمینه از سوی اهل سنت وارد شده است روایاتی یافت می‌شود که دلالت می‌نماید بر این که صدقه بر خویشاوندان که بر اساس روایت فوی صله رحم می‌باشد از افضل صدقات شمرده شده است (نسایی، سنن نسایی: ح ۲۵۸۱؛ ترمذی، سنن ترمذی: کتاب الزکاة: ج ۳، ص ۳۸، ح ۶۵۸)

نتیجه گیری

به دلیل اهمیت و نقش زیاد صله رحم است که قرآن کریم آن را از فرایض دینی بر شمرده است. به جهت فواید زیادی که صله رحم در سطح فردی و اجتماعی دارد، بزرگان آن رامبتنی بر عقل و نقل دانسته‌اند. این مسئله با توصیف، تحلیل و فهم دقیق حوزه معنایی و کاربردی آن در زندگی روزمره، تأثیر زیادی در تأمین آرامش روانی و پرورش مطلوب اعضای خانواده و جامعه خواهد داشت. در عین حال، پژوهش‌گران آشنا با کتب فقهی می‌دانند، که صله رحم و مسائل مرتبط با آن، به شکل مبسوط و مستوفی از نظر فقهی بررسی

نشده است و هر آنچه در این زمینه قابل دستیابی است حکم کلی صله و قطع رحم و مسائل اخلاقی آن است. لذا با توجه به نیاز و اهمیت مسأله ما این تحقیق را با تاکید بر آثار صله رحم از زوایای مختلف مانند آثار فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی تبیین نموده و آن را به جامعه اسلامی ارزانی داشتیم. نکته قابل توجه این که در این تحقیق، دیدگاه مذاهب اسلامی را با توجه به کتاب و سنت در رابطه آثار صله رحم تبیین گردید.

نتیجه این که صله رحم مورد توجه همه فقیهان مذاهب اسلامی واقع شده و همه بر اهمیت و جایگاه آن تاکید دارند و آثاری را در دنیا و آخرت با استناد به آیات و روایات برای آن بر شمرده‌اند و همه آن‌ها دلالت بر اهمیت این صفت نیکو و پسندیده می‌نماید.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. ابن اثیر (بی‌تا). النهایة فی غریب الحدیث والاثار. قم: انتشارات اسماعیلیان.
۴. ابن حبان، محمد بن حبان، صحیح ابن حبان. مصر: دارالمعارف.
۵. ابن حجاج، مسلم. (۱۴۱۲ ق). صحیح مسلم. قاهره: دار الحدیث.
۶. ابن حجر عسقلانی (بی‌تا). فتح الباری، شرح صحیح البخاری. بیروت: دارالکتب العلمیه.
۷. ابن حجر عسقلانی (بی‌تا). فتح الباری، شرح صحیح البخاری. بیروت: دارالکتب العلمیه.
۸. ابن حنبل، احمد بن محمد. (۱۴۱۶ ق). مسند الإمام أحمد بن حنبل. بیروت: مؤسسه الرساله.
۹. ابن کثیر، شمس الدین محمد حسین (بی‌تا). تفسیر القرآن العظیم. بیروت: دارالکتب العلمیه.

۱۰. ابن ماجه أبو عبد الله محمد بن يزيد القزويني، سنن ابن ماجه، دار إحياء الكتب العربية - فيصل عيسى البابي الحلبي، بي تا.
۱۱. ابوداود، سليمان بن اشعث. (۱۴۱۰ ق). سنن أبي داود. بيروت: دار الفكر.
۱۲. ابويعلى، احمد بن على. (بي تا). مسند ابويعلى موصلي. بيروت: دارالمأمون للتراث.
۱۳. بخاری، محمد بن اسماعيل، صحيح بخاری، مترجم: انواری، بی جا، بی نا، بی تا.
۱۴. ترمذی، محمد بن عیسی. (۱۴۱۹ ق). سنن الترمذی. قاهره: دار الحدیث.
۱۵. تیدی، سید عبدالله، رساله توضیح المسائل فقه شافعی، مترجمان: جلال جلالی زاده، سنور ربیعی، طیبین، ۱۳۹۷.
۱۶. حسامی، پارسا، محمد عزیز، فرزاد (بی تا). فقه منهجی، در مذهب امام شافعی. سنندج: انتشارات کردستان.
۱۷. زحیلی، وهبة. (بی تا). الفقه الحنفی المیسر. دمشق: دارالفکر.
۱۸. زمخشری، محمود بن عمر. (۱۳۹۱ ش). نفس یر کشاف. ترجمه مسعود انصاری خوشابر. تهران: ققنوس.
۱۹. طبرانی، سلیمان بن احمد. (۱۴۰۵ ق). المعجم الکبیر. بیروت: مکتبه ابن تمیمیه.
۲۰. طهماز، عبدالحمید محمود. (۱۳۹۳ ش). الفقه الحنفی فی ثوبه الجدید. تربت جام: شیخ الاسلام احمد جام.
۲۱. عاشور، احمد عیسی (بی تا). فقه آسان، در مذهب امام شافعی. تهران: نشر احسان.
۲۲. قرضاوی، یوسف. (بی تا). دیدگاه‌های فقهی معاصرریا. ترجمه دکتر احمد نعمتی، تهران: نشر احسان.
۲۳. محمد عویضه، شیخ کامل محمد (۱۴۰۰ ش). فقه جامع بانوان. ترجمه: عبدالله عبداللہی، تهران: نشر احسان.
۲۴. نسائی، حافظ ابی عبدالرحمن احمد بن شعیب (بی تا). مختصر سنن نسائی. ترجمه: خالد ایوبی نیا، تهران: نشر احسان.

٢٥. هندی، علاء الدین. (بی تا). کنز العمال فی سنن الاقوال والافعال. بیروت: دار احیاء

التراث العربی.

حکم فقہی تفسیر خزانة باؤنک، باؤنک بر بیوگا، آیت اللہ خانہ لکھنؤ